

JOHFRA

Dagboek 1942 – deel 1

Johfra (1919 - 1998) heeft gedurende de periode van 1938 tot en met 1998 dagboeken bijgehouden welke in totaal zo'n 6.000 pagina's beslaan.

Gerrit Luidinga (1942) kreeg als artistiek erfgenaam in 1998 de dagboeken in handen. Tot in 2011 heeft hij de inhoud hiervan gedigitaliseerd en geredigeerd alsook voorzien van vele referenties naar afbeeldingen, recensies, oeuvre-index, correspondentie etcetera

Auteursrecht

Op de inhoud van de dagboeken van Johfra en de uitwerking hiervan door Gerrit Luidinga is het auteursrecht van toepassing.

DAGBOEKEN
JOHFRA
integraal
5
1942

© JOHFRA

1942
Boek 1/d
(vervolg)
het vierde (kleine) schrift
[1*1196 t/m 1335][1 januari t/m 20 mei]

© JOHFERA

► **BIJLAGEN GEHEIMSCHRIFT** (vervolg periode 1) :

1*1196 t/m 1295 → 1 januari t/m 10 april

1*1196 | 1 januari (do)

[Het geheim schrift gaat dagelijks voort tot in april, zonder enige illustratie. GL]

1*1296 | 11 april (za)

De lamp straalt strak en het is licht om mij heen. Ergens in het huis doet een klok zich horen met elf trage slagen. Wij zijn pas thuisgekomen van een bezoek aan tante Sien, waar wij gegeten hebben en ik van oom Jan naartoe kwam. Ik heb daar genoten van een sprookje van Andersen, *Het moerasvrouwje*, dat ik in een boek vond. Het boek was van Mia, maar zij vindt sprookjes flauw en kinderachtig. Over het algemeen tref je tegenwoordig nog maar zelden kinderen aan die van sprookjes houden. Ze houden meer van spannende avonturenboeken. Het schijnt dat sprookjes niet voor kinderen geschreven zijn en dat de fijne dichterschap, die juist de rijkdom van het sprookje uitmaakt, slechts door ouderen gevat kan worden. De jeugd van dit ogenblik zit lelijk in de knel en slechts de enkele sterken kunnen tot ontwikkeling komen. De rest zal zich nooit meer kunnen herstellen en zij zullen in hun karakter en verdere leven de last moeten dragen van een botsende tijd, waarin ze zijn opgegroeid.

Toen ik vannmiddag op het punt stond in lijn 1 te stappen om naar oom te gaan, schuifelde een jongetje van een jaar of negen naar mij toe en vertelde me dat hij jantje was. Maar aan zijn gezicht zag ik dat hij loog en het hem om een kleinigheid te doen was. Hem in het oog houdend zag ik hem een ogenblik later een dame aanklappen met het resultaat dat hij wenste, waarna hij bij mij in de tram stapte om ook daar achteraanvolgens alle passagiers te vertellen dat hij negen jaar was geworden. Hij vertelde echter dat heugelijke feit, alsof hij zich verontschuldigde. Bij een dame had hij opnieuw succes. Zij bleek een goed mens dat in het geheel geen acht sloeg op de bijna dierlijke, schuw trek op het kleine rattengezicht en gaf hem een zakje met lekkers. Hij leek echter in het geheel niet verheugd en keurde de dame, die met een moederlijke tederheid een gesprek met hem trachtte aan te knopen, bijna geen blik waardig. Ook dat leek ze niet te bemenken en stapte uit met een blij gezicht waarop duidelijk de voldoening te lezen stond dat ze vandaag weer een arm kind gelukkig had gemaakt. Toch vermoed ik dat ook morgen het kind, dat goed is afgericht, weer aan veel mensen zal vertellen dat hij negen jaar is geworden.

Ook in Leiden viel het me de vorige week op dat in cafetaria's en ijsalons een ongehoord groot aantal kinderen van bij de tien jaar brutaalweg de bezoekers aan de mouw trekken en om eten bedelen, wat me vroeger bij zulke zaken nooit is overgefallen.

1*1297 | 12 april (zo)

Ik heb vannomorgen niet veel zin om te schrijven. Het is reeds kwat voor twaalf en ik ben moe. Het was een welbestede dag. Het einde van zo'n dag geeft dan toch altijd voldoening. Ik vind niets heerlijker dan moe te zijn van het harde werken. Het leven is zo kort en elke dag komt maar één keer. Iedere minuut die nutteloos wordt doorgebracht, is onherroepelijk verloren. Als ik terugzie, merk ik dat ik zo ontzaglijk veel tijd als water door mijn handen heb laten glippen. Evenals het een onvergeeflijke zonde is brood weg te werpen, zo is het ook zonde om tijd onbested of verkeerd besteed verloren te laten gaan. Hoe veel verder had ik met mijn werk niet kunnen zijn, als ik elke dag zo hard gewerkt had als vandaag.

1*1298 | 13 april (ma)

Vandaag was het vervelend. Het werk bij mijnheer Schuring hangt mij mijlen ver de keel uit. Het is heel goed voor mensen die met hun tijd geen raad weten, maar voor mij is het een

kwelling om donsweg barstjes in te zitten vullen en daarmee je kostbare tijd te zitten verknoeien, te tijd waarin ik anders tekeningen en schilderijen kon maken voor een tentoonstelling of voor de handel, ook al omdat ik nu veel opdrachten heb. Een troost is echter dat ik nu geen kans loop om als werkloze naar Duitsland gestuurd te worden.

1*1299 | 14 april (di)

Vandaag had ik wel wat meer zin dan gisteren, maar schitterend was het toch nog niet. Ik ben nu druk bezig met het maken van ontwerpen voor rare figuren. Misschien kan ik ze later nog benutten in schilderijen.

1*1300 | 15 april (wo)

Ik begin ziek te worden. Ik voelde het aankomen. Gisteren had ik al keelpijn. Dat is meestal de ouverture sinds ik die zware angina gehad heb, jaren geleden. Ik ben koud en rillig en ging vanavond naar bed, zodra ik had gegeten.

1*1301 | 16 april (do)

Vandaag lekker beroerd. De gehele dag op bed liggen lezen en tekenen. Het is doodvervelend.

1*1302 | 17 april (vri)

Ook over deze dag valt niet veel te vermelden, want ik bracht hem weer in bed door.

1*1303 | 18 april (za)

Daar ik het werk voor oom Jan niet geleerd heb, ben ik vanmiddag niet naar hem toe geweest. De ochtend heb ik met schilderen op het atelier zoekgebracht. Vanmiddag ben ik met Hans mee geweest die in duinen is gaan zonnebaden. Dat doet hij de laatste tijd heel veel, sinds hij Duitse boeken over lichaamscultuur en sport heeft gelezen.

1*1304 | 19 april (zo)

Vanochtend ben ik weer naar het atelier geweest. Vanmiddag moest ik met mijn ouders mee naar oom Jan, op verjaarsvisite, want tante Jo was jarig. Het was natuurlijk geweldig vervelend.

1*1305 | 20 april (ma)

Vandaag begon de ellende weer bij mijnheer Schuring. Vanavond ben ik naar de bioscoop geweest. Dat vergoedde tenminste weer wat.

1*1306 | 21 april (di)

Vandaag weer Schuring. Vanavond heb ik op het atelier getekend, maar het was saai en vervelend.

1*1307 | 22 april (wo)

Gelukkig was het voor deze week weer de laatste dag die ik bij Schuring moest doorbrengen. Vanmiddag bofte ik nog even, toen ik schilderstukken van speranen moest afpeuteren. Die verandering van werkzaamheden kortte de tijd tenminste wat.

1*1308 | 23 april (do)

Vandaag heb ik de gehele dag op het atelier gewerkt. Vanochtend wachtte ik tevergeefs op Hans, terwijl ik vijf tekeningen maakte. Doch vanmiddag kwam hij toch. Die middag hebben wij doorgebracht op het balkon van onze benedenbuurman Croiset. Hij en Hans hebben om beurten voorgelezen uit het heerlijk sarcastische kritische werk van Greshoff. Wij hebben

besloten morgen op avontuur te gaan. Wat we gaan doen, weten we nog niet, maar ik laat de academie in de steek en trek er eens stiekem op uit.

1*1309 | 24 april (vr)

Daar waar men het avontuur zoekt, is het meestal niet te vinden. ik had een strop, daar ik om twaalf uur naar huis moest om warm te eten. Vanochtend zijn we naar Bennewitz geweest, waar ik Horem an nog ontmoette. Hij kwam zijn 'ontaarde' werk aan Bennewitz laten zien, dat op zijn kunstkring gewaigerd was. Het is grappig. Hij is lid van de NSB en toch maakt hij ontaarde kunst. Iets klopt er niet. Vanmiddag ben ik om mijn schade in te halen naar Rex geweest.

1*1310 | 25 april (za)

Vanochtend ben ik nog op het atelier geweest vanaf kwart voor acht. Vanmiddag zoals gebruikelijk naar oom Jan. Vanavond naar Lutz.

1*1311 | 26 april (zo)

Vanochtend ben ik met Lutz naar Meijndel wezen lopen. Hij moest er 's middags toch zijn om zijn vader die in een kliniek is, te bezoeken, en daar hij van de zomer 's zondags buiten wil gaan tekenen, gingen we tegelijk even kijken of Meijndel nog open is. Dat was inder daad zo, maar daar het strand en de duinen door de Duitsers afgezet zijn, zal Meijndel in de zomer wel in een landverhuizerskamp her schapen worden. Zodoende zullen we ons genoodzaakt zien toegang zien te krijgen bij een particulier landgoed. Vanmiddag heb ik een grote aquarel van een *Galjoen* [nr. 158] opgezet. Tante Stien, Mia en Hans waren op visite, plus oom Tobie en tante Marie.

1*1312 | 27 april (ma)

De ellende is vandaag alweer begonnen. Nu moest ik voor de afwisseling schilderen verdoeken. Dat is wel niet zo saai als het bij schilderen, maar van het schuren krijg je ook gauw genoeg

1*1313 | 28 april (di)

Vanavond kwamen wij gedrieën in het atelier bij elkaar. We hadden afgesproken model te tekenen. Dat is te zeggen, we waren met ons tweeën. Hans liet natuurlijk weer op zich wachten. Hij kwam bijna een uur te laat binnen met een vreselijk humeur. Jan Mejan die voor model zou staan, kon niet komen, daar hij jeng was. Hij had er zo gauw niet aan gedacht. Daar stonden we nou, zonder model. Eerst hebben we een standje van een kwartier gemaakt, waarbij ik voor model stond. Toen hadden we er geen zin meer in en zijn we de stad ingegaan, alwaar we eerst onze schreden richtten naar de ijssalon Gamba op de Herengracht. Hans had van de weeromstuit een gekke bui, terwijl Gerard bijzonder vrolijk was, daar hij zich nu tussen geestverwanten en niet zoals gewoonlijk tussen uitgedroogde kantoormensen bevond. Hans wilde natuurlijk met alle geweld aan dat tafeltje zitten dat voor de ingang en precies middenin het lokaal stond. Hij zag er prachtig uit met zijn helst gekleurde sjaal en een geweldige Egyptische amulet aan zijn dasspeld. Wij hadden dan ook een geweldige belangstelling. Er werd luidkeels om ons gelachen en men was niet karig met vriendelijke opmerkingen over mijn baard. Voor Gerard was het nog wel wat onwennig. Hij zat maar op zijn stoel te draaien en te kijken wie er zo lachten. Hij bezit nog niet de techniek van het Oost-Indisch doof zijn, die men pas door lange training zich eigen kan maken. Doch nu hij bij ons komt wonen, zal hij dat wel gauw onder de knie hebben en ogenschijnlijk geen aandacht meer schenken aan lachen en schelden. Op dit ogenblik echter voelde de arme jongen zich nog niet op zijn gemak. Nadat Hans met een groots gebaar voor drie porties ijs een kwartje fooi had

gegeven, stapten we op en gingen naar de Passage, waar Hans in Bagatel een geweldige zigeunerband wist. Hij moest even kijken of die er nog was. Dat was werkelijk niet nodig want op vijfhonderd meter afstand hoorde je de muziek al. We maalden door de draaideur heen, nadat Hans zijn onderzoekstocht met succes had beëindigd. Binnen namen we weer de pose van rijke mensen aan en bestelden een geweldige beker ijs. (Hans betaalde.)

1*1314 | 29 april (wo)

Vandaag ben ik bij Schuring met het verdoeken verdergegaan. Vanmiddag zei Schuring me dat hij van plan was een tientje te betalen, wat voor mijn vader aanleiding was om mij sterk af te raden er nog langer te blijven. Ik had er natuurlijk geen bezwaar tegen en stelde voor dat mijn vader een brief zou schrijven met als reden dat ik het te druk heb.

1*1315 | 30 april (do)

Vandaag de gehele dag op het atelier gewerkt.

1*1316 | 1 mei (vr)

Hetzelfde als gisteren.

1*1317 | 2 mei (za)

Vanmiddag heb ik oom Jan afgezegd omdat ik Gerard moet helpen met het verhuizen. Alles ligt op het atelier nu door elkaar. Het is er een geweldige bende. Vanavond zijn we samen naar de bioscoop geweest om de verhuizing te vieren.

1*1318 | 3 mei (zo)

Vanmiddag zijn we met ons drieën naar het Gemeentemuseum geweest.

1*1319 | 4 mei (ma)

De laatste week bij Schuring is begonnen. Ik ben er heel blij om. Vanavond heb ik op het atelier getekend.

1*1320 | 5 mei (di)

Hetzelfde gedaan als gisteren. Ik verveel me dood zo'n gehele dag.

1*1321 | 6 mei (wo)

De laatste dag zit erop. Ik heb roerend afscheid genomen. Vanavond zouden we modeltekenen, maar Jan Mejan kon weer niet. Toen zijn we maar naar beneden in de kantine gegaan, waar ook werd getekend.

1*1322 | 7 mei (do)

Vandaag heb ik op het atelier gewerkt.

1*1323 | 8 mei (vr)

Vandaag heb ik weer de gehele dag op het atelier gewerkt. Ik blijf de laatste tijd wat te veel gewerkt te hebben, want hoe graag ik ook wil, ik kan niets behoorlijks meer tot stand brengen.

1*1324 | 9 mei (za)

Mijn ouders zijn vandaag naar Rotterdam gegaan voor de verjaardag van mijn nicht Jo. Ze vroegen of ik mee wilde, doch daar ik veel werk te doen had, greep ik de gelegenheid dankbaar aan om van de les van oom Jan af te komen, zodat ik de gehele dag op het atelier kon doorwerken.

1*1325 | 10 mei (zo)

Vanniddag hadden we met ons drieën afgesproken om de stad in te gaan, doch Lutz was door een kennis verzocht hem in het Genieentemuseum rond te leiden. Zodoende ben ik met Hans naar een tentoonstelling in Pulchri Studio geweest. Het werk interesseerde mij in het geheel niet. Het vertegenwoordigde allemaal stromingen die door anderen veel volkomener en radicaler uitgevoerd zijn, zodat het bij mij een onbehaaglijk gevoel van nutteloosheid en flauwheid wakte.

1*1326 | 11 mei (ma)

Vandaag ben ik op het atelier aan een schilderij in de techniek van de 17de-eeuwse meesters [nr. 159] begonnen. Die heb ik bij Schuring kunnen bestuderen. Ik verwonderde mij weer sterk over de snelheid waarmee deze techniek aan een volkomen schilderij het aanzien geeft.

1*1327 | 12 mei (di)

Vandaag ben ik verdergegaan aan het schilderij [nr. 159] van gisteren. Het voordeel van de werkwijze is dat ik er gestadig zonder onderbreking aan kan doorwerken.

1*1328 | 13 mei (wo)

Vanniddag heb ik het schilderij [nr. 159] voltooid. Het is nog te fragmentarisch en te prentbriefkaartachtig. De generale toon ontbreekt nog. Maar de mogelijkheden die deze techniek biedt, houden grote beloften in voor iemand die deze werkwijze zou kunnen beheersen.

1*1329 | 14 mei (do)

Lutz en ik waren van plan om vandaag op Meijendel te werken, maar daar het zeer slecht weer was, moesten we ons heil maar op het atelier zoeken.

1*1330 | 15 mei (vr)

Vandaag net de laatste dag van Gerards vakantie, werd het goed weer, zodat we de gehele dag in Meijendel hebben kunnen werken. Onder het gebulder van Duitse stukken aten we om twaalf uur tussen de dennen onze koude bruine bonen.

1*1331 | 16 mei (za)

Vandaag was het voor mij een drukke dag. Ik moest vanochtend de stad in om vernis te kopen. Toen ben ik maar tegelijk naar oom Jan gegaan om te zeggen dat ik vanniddag niet kan komen. Hij had een doosje met antieke pijpen voor me, van mijn over- en betovergrootvader. Heel grappige dingen zijn het. Om elf uur ben ik naar mijn vader in Rotterdam gegaan om met hem een nieuw kostuum te gaan kopen, want in Rotterdam kun je nu beter slagen dan in Den Haag. En ik ben goed geslaagd. Vanavond op het atelier ontdekte Gerard dat het mogelijk is om door middel van een ladder via een steekraampje op het dak te komen. We hopen er nog vaak gebruik van te kunnen maken.

1*1332 | 17 mei (zo)

Vanniddag ben ik heel netjes in mijn nieuwe pakje met mijn ouders naar de Kieviet wezen wandelen. Zeer braaf. Vanavond nadat ik van het atelier nog wat boeken gehaald had, ben ik weer met mijn ouders naar oom Harry op visite geweest.

1*1333 | 18 mei (ma)

Ik moet voor mijn vader in het bos aquarellen gaan maken. Met dat doel hebben we een opvouwbare tafel ontworpen, waarvoor ik vanochtend het hout heb besteld. De rest van de dag heb ik op het atelier gewerkt, ook vanavond. Met Gerard op het dak wolken getekend.

1*1334 | 19 mei (di)

Vandaag heb ik weer op het atelier gewerkt. Vanavond op het dak getekend met Gerard, en toen ik thuis kwam, had mijn vader de tafel al in elkaar gemaakt.

1*1335 | 20 mei (wo)

Vanochtend en vanmiddag heb ik op de nieuwe tafel in het bos geaquarelleerd. Vanavond ben ik naar het atelier geweest.

© JOHFERA